

Madagaskar

Reportage door Johannes Odé en Mariken Stolk
in Arts & Auto, maart 2008

Nog niet ontdekt door het grote toerisme ligt een eiland zo groot als Frankrijk en de Benelux samen tegenover de oostkust van Afrika: Madagaskar, een land dat unieke plant- en diersoorten herbergt die nergens anders ter wereld voorkomen. Een land met een onverwachte bevolkingssamenstelling. Maar ook een van de armste landen van Afrika.

Na een vlucht van ruim elf uur landen we in het donker op het vliegveld van de hoofdstad van Madagaskar met de moeilijk uitspreekbare naam Anatanarivo (ook wel Tana genoemd). Als het licht begint te worden zien we hoe de stad is tegen verschillende is aangebouwd. Een aaneenrijging van vooral leemkleurige bakstenen huizen met terra kleurige daken.

Om half zeven 's ochtends komt het leven goed op gang: groepen scholieren in uniform wandelen langs stokbrood- en koffiestalletjes over de straten met kasseien, handelaren veranderen straten, pleinen en trappen in marktplaatsen met etenswaren, kleding en kunstnijverheid, terwijl 4x4's en de crèmekleurige Renault-4 en 2CV-taxi's de straten beginnen te verstoppen.

Als we vragen naar een winkel waar we toiletartikelen kunnen kopen, worden we meegenomen naar een supermarkt die niet onderdoet voor de grote supermarkten in Frankrijk. Een Europeaan zal het in Tana aan niets ontbreken. Vanuit onze R-4 taxi die met gemak tegen de steile straatjes omhoog klimt zien we grote reclameborden voor internet. Eenmaal boven op de hoogste heuvel aangekomen, waar het paleis van de vroegere koningin wordt herbouwd, hebben we een fascinerend uitzicht op de stad.

Lustoord voor natuurliefhebbers

Later die dag staan we na een korte wandeling tussen exotische boomsoorten in de dierentuin van Tana we oog in oog met de bekende ringstaartlemuren met hun gestreepte staarten. Met hun heldere kraalogen kijken ze je aan en springen dan behendig van tak tot tak, waarbij hun lange staart hen helpt bij het bewaren van hun evenwicht. Lemuren, zijn halfapen die nergens anders in de wereld voorkomen. Dankzij het ontbreken van roofdieren hebben de lemuren zich kunnen handhaven. Hun ergste vijand is de mens, zegt de gids in een lemurenpark buiten Tana. Hij vertelt ons dat er 28 verschillende soorten op het eiland zijn ontdekt. Van de grote Indri Indri tot een liliput lemuur, de Aie Aie, zo groot als een muis. In het lemurenpark kunnen we 10 soorten van heel dichtbij ontmoeten. De Sifaka's vinden we zonder meer de leukste door de manier waarop ze met de armen omhoog zich met zijwaartse sprongen verplaatsen.

Dankzij de vele plant- en diersoorten die nergens anders ter wereld voorkomen is Madagaskar een geliefd land voor biologen en natuurliefhebbers. Er worden nog steeds nieuwe plant- en diersoorten gevonden. Maar ook steeds meer toeristen ontdekken de unieke natuur. De laatste jaren wordt er flink gewerkt aan het verbeteren van het wegennet, waardoor gebieden ontsloten worden waar men vroeger alleen met een 4x4 kon komen.

Franse invloeden

Dichtbij het vaste land van Afrika verwacht je een Afrikaanse bevolking. De bewoners van Madagaskar vormen echter een mix van Aziatische, Afrikaanse en Arabische bevolkingsgroepen. Opvallend zijn de uitgesproken Maleisische gelaatstrekken van veel bewoners in en rond de hoofdstad. Hun voorouders zouden de eerste bewoners zijn van Madagaskar. Volgens archeologen zijn ze 2000 tot 1500 geleden met zeilbootjes uit de

Indonesische archipel via de oostkust van Afrika op Madagaskar terecht gekomen. Hun nageslacht, de Merina vormt de heersende bevolkingsgroep. Ze hebben de betere banen in het land en uit hun midden is ook het koningshuis van Madagaskar voortgekomen dat de verschillende stammen op het eiland eind 18^e eeuw heeft verenigd. De bevolking spreekt Malgash, maar met Frans kunnen we bijna overal terecht. Wie we ook aanspreken, bijna iedereen heeft een Franse voornaam. De Fransen hebben Madagaskar slechts 80 jaar gekoloniseerd maar dat is genoeg om veel Franse sporen achter te laten. Meer dan de helft van de grotendeels agrarische bevolking leeft onder de armoedegrens. Madagaskar is dan ook een van de armste landen ter wereld. Maar sinds 2002 verandert het leven snel, vooral voor de bewoners in de stedelijke gebieden op de hoogvlakte. Het land maakt een economische opbloei door. Westerse bedrijven beginnen te investeren en schatgravers uit de hele wereld hebben Madagaskar nu ontdekt als een bron van zeer waardevolle grondstoffen zoals, olie, goud en saffier.

Tocht naar het zuiden

Op onze reis naar het zuiden hebben we de keuze tussen een *taxi-brousse*, een gehuurde minibus of 4x4 met chauffeur. Het prijsverschil is gigantisch. Maar voor ons is de keuze snel gemaakt als we zien wat een taxi brousse inhoudt: Minibusjes of Peugeot-stationwagens die pas vertrekken als ze afgeladen vol zijn. Met hoog opgestapelde bagage op het dak en vaak met open achterdeur waarin de laatste passagiers zich aan deurspijlen vasthouden brengt de taxi brousse je door heel het land. Hoe je je voelt na een dag reizen in een *taxi-brousse* laat zich raden.

Als we Tana uitrijden wordt direct duidelijk dat we ons in een rijstland bevinden. Uren rijden we over een bochtige weg door een lappendeken van rijstvelden, afgewisseld door steenbakkerijen in een glooiend heuvellandschap, waar kleine dorpjes met leemkleurige bakstenen huisjes verrijzen. Bijna alle grond lijkt bestemd voor rijstbouw; de Malgash eten bijna een pond rijst per dag! Groente wordt zelden gegeten en dat is de kinderen goed aan te zien. Vooral in het oosten ontmoeten we kinderen met dikke buiken.

Als we de stad Antsirabe binnen rijden zien we overal houten karren op twee wielen met een luifel, de *pousse-pousse*, die door hollende mannen worden voortgetrokken. Maar niet alleen in Antsirabe, ook in andere steden van Madagaskar is dit de meest gebruikelijke vorm van vervoer - ooit geïntroduceerd door de Chinezen. “Vazaha, vazaha,” wordt ons toegeroepen, bleekgezicht. We zullen nog vaak zo worden aangesproken tijdens onze reis. Verder op weg naar het zuiden moeten we regelmatig afremmen voor kuddes zeboes die ons passeren over de smalle asfaltweg. Te voet trekken ze naar de hoofdstad, waar ze zullen worden geslacht. Een tocht van ruim een maand!

Voorouderverering

Het landschap met rijstvelden heeft plaatsgemaakt voor goudgele graslanden waarboven grillige rotsformaties uitsteken. We bevinden ons in het Isalo park dat veel toeristen trekt. Uren later passeren we een bos met grijsgroene, cactusachtige bomen. Voorbij het bos wijst onze chauffeur ons op graftombes die verspreid in het dorre landschap staan. De witgekalkte, meters brede graftombes zijn rijk versierd met kleurige beschilderingen die het leven en werk van de overledene uitbeelden. Als we wat dichterbij willen kijken, worden we weerhouden door onze chauffeur: het is *fady*, zegt hij, verboden. Als vreemde mag je de begraafplaats niet betreden legt hij later uit. Doe je dat wel, dan kan dat onheil betekenen en zal er een offer aan de voorouders gebracht moeten worden om ze goed te stemmen door het slachten van één of meerdere zeboes. De voorouderverering wordt door veel bevolkingsgroepen gepraktiseerd, hoewel de meeste christelijk zijn.

Wandelen door het regenwoud

Na ontspannende dagen aan de lagune ten noorden van de stad Toliara reizen we af naar het tropisch regenwoud in het oostelijke heuvelland. Goed beschermd tegen de regen maken we een wandeling door het Nationale Park Ranomafana. Met de broek in de sokken tegen eventueel opkruipende bloedzuigers schuifelen we over glibberige steile paadjes tussen boomstammen die begroeid zijn met kruipende planten, mossen, lianen en enorme groene bladeren. We zien de zeldzame bamboe-lemuren, een minuscuul kleine kameleon, een nestelend paradijsvogeltje en zeldzame orchideeën, terwijl het groene bladerdek een nevel van regendruppels lekt.

Het park Ranomafana is één van de onaangetaste beschermde stukken tropisch regenwoud in Madagaskar waar je uren met een gids door heen kunt dwalen. Het is echter schrikbarend hoeveel regenwoud er de laatste tientallen jaren is weggekapt voor het verbouwen van voedselgewassen. Tijdens de afdaling naar de oostkust zien we hellingen die zwartgeblakerd zijn. Stukken bos zijn omgehakt en de bomen verbrand. Door de snelle bevolkingsgroei is de vraag naar landbouwgrond enorm toegenomen. Er zou nog maar 10% over zijn van het oorspronkelijke oerbos over zijn. Inmiddels houdt de regering van Madagaskar strenger de hand aan illegale boskap. Zij heeft het oppervlak van beschermd natuurgebied verdrievoudigd. Samen met natuurbeschermingsorganisaties wil de regering de versnipperde stukken regenwoud weer met elkaar te verbinden, zodat unieke plant- en diersoorten tegen uitsterven worden behoed.